

הכהן בכת מדבר יהודה

מאת

ברוך שרביט

מעמד של בכורה היה לכהנים בכת מדבר יהודה. "מורה הצדק", מנהיג הכת, היה כהן¹. "דורש התורה", המנהיג שבא בעקבותיו, היה אף הוא כהן, לדעת כמה חוקרים². בסרך יחד (9, 7) נאמר: "רק בני אהרון ימשלו במשפט ובהון ועל פיהם יצא והגורל לכול תכון אנשי היחד". העליונות של בית אהרון נשמעת גם מהנאמר בסרך היחד (8, 6): "בית קודש לישראל וסוד קודש קודשים לאהרון". תאמרה: "ומשיבים על פי בני צדוק הכהנים שומרי הברית ועל פי רוב אנשי היחד המחזקים בברית"³, מעידה אף היא על המעמד הרם שהיה לכהנים בכת. יש לציין, שבהזכר המעמדות השונים שבכת מצוינים תחילה הכהנים⁴. בטקס המעבר בברית הכהנים צועדים בראש התהלוכה: "הכהנים יעבורו ברשונה לפי רוחותם זה אחר זה והלויים יעבורו אחריהם וכל העם יעבורו בשלישית בסרך זה אחר זה לאלפים ומאות וחמשים ועשרות"⁵. במושב הרבים "הכהנים ישבו לרשונה והזקנים בשנית ושאר כול העם ישבו איש בתוכנו"⁶. הכהנים יפקדו ראשונה אחריהם הלויים ובני ישראל ולבסוף הגר. בסדר זה ישבו בהתכנס העדה ולפי תור זה ישמעו דבריהם⁷. הכהן הוא הראשון אשר מברך בסעודה על הלחם: "הכהן ישלח ידו לרשונה להברך בראשית הלחם או התירוש"⁸. תבורה של עשרה חברי הכת חייבים להחזיק בתוכה לפחות כהן אחד אשר ישב בראש ישיבותיה וסעודותיה⁹. ראוי לציין, כי חוקת העונשים שבסרך היחד מתמירה במיוחד לגבי הפגיעה בכהן¹⁰. מקום מרכזי תופס הכהן בכת גם בעת מלחמה. כהן הראש יוצא עם הלוחמים לשדה הקרב מנהל את התפילות ומסדר

1 דבר זה נלמד מהכתוב בפשר תהלים ב, 15, ובפשר חבקוק ב, 8.

2 ר' חקרי מקרא ומגילות מדבר יהודה, יעקב ליוור, מוסד ביאליק, תש"י, עמ' 166.

3 ר' סרך היחד 5, 2—3; ר' גם 5, 9—10; 5, 21—22; 6, 19.

4 ר' מגילת מלחמת בני אור בבני חושך 2, 1—3; ר' גם סרך היחד 5, 6.

5 ר' סרך היחד 2, 19—22.

6 ר' סרך היחד 6, 8—9. ר' גם סרך העדה 2, 12—17.

7 ר' ברית דמשק 14, 3—6.

8 ר' סרך היחד 6, 5; ר' גם סרך העדה 2, 17—21. יוסף בן מתתיהו אומר כי הכהן אצל האסיים "מתפלל לפני אכלם וקודם התפלה אסור עליהם לטעום דבר, ואחרי בלותם את הארוחה קורא הכהן תפלה שנית" (מלחמות היהודים ב, ה, ה).

9 ר' סרך היחד 6, 3—5. במגילת ברית דמשק 13, 2—3 נאמר: "ובמקום עשרה אל ימש איש כהן מבוגר בספר ההגו על פיהו ישקו כולם".

10 ר' סרך היחד 7, 2.

[2]

ברוך שרביט

את המערכות¹¹. עקרון עליונות הכהנים לא יתבטל גם באחרית הימים. בני צדוק הכהנים יהיו גם בתקופה זו את הסמכות העליונה¹². כהן המשיח יהיה חשוב יותר ממשיח ישראל, לפי תורת הכת¹³.

כל זה מראה, כי הכהן תפס בכת מדבר יהודה מקום מרכזי. המעמד הנכבד של הכהנים בחיי החברה היה, למעשה, אחת התופעות שאפיינו את תקופת בית שני¹⁴. מומנו של עזרא היתה לכהנים השפעה מכרעת בחיי העם. בימי השלטון המצרי-תלמאי ביהודה הממשל האוטונומי של יהודה היה נתון בידי הכהן הגדול והסנהדרין, שבה בודאי היה לכהנים יצוג נכבד. גם בסוף תקופת בית שני כוחם של הכהנים היה רב. יתכן, שהורדוס בקש לפגוע במעמדם של הכהנים ע"י כך שצוה לשרוף את ספרי היחס ועל ידי כך שהחליף כהנים גדולים כל שנה ותקן שבגדי הכהונה הגדולה יהיו נתונים תחת ידו¹⁵. הכתובת של תאודוטוס מעידה על חלקם הרב של הכהנים בשררה. בה נאמר: "תאודוטוס (בן) וטנוס כהן וראש כנסת, בן ראש בית כנסת, נכדו של ראש כנסת, בנה את בית הכנסת לשם קריאת תורה ולמוד מצוות"¹⁶. חלק נכבד היה לכהנים בענייני משפט, כפי ששומעים מדברי המשנה: "ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים, לויים וישראלים המשיאין לכהנה"¹⁷. לכהן נתן "לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון"¹⁸.

בימי בית שני היה לכהן, כפי שראינו לעיל, מקום בולט בחיים בתחומים השונים, אולם נראה, שבקרב הכת רשמו של הכהן היה נכר יותר בכל מקום ובכל עת, אם זה בסעודה המשותפת, ואם זה בטקסים, אם זה בלמוד תורה ואם זה בעת מלחמה, אם זה במערכת היחסים החברתיים ואם זה בצפיות לאחרית הימים.

מקורות מימי בית שני מורים, שחל פחות במעמדם של הכהנים בסוף תקופת בית שני. העובדה, שבן סירא מוצא לנכון להורות שיקפידו בכבודם של הכהנים ויתנו להם את חלקם כאשר צוו¹⁹, מעידה שהיו שלא נהגו כן. ירידת קרנם של הכהנים נלמדת גם מברייתא, המספרת על כהן גדול שיצא מבית המקדש וכל הקהל הלך בעקבותיו, אך משראו הבריות את שמעיה ואבטליון עזבוהו והלכו אחריהם²⁰.

11 ר' מלחמת בני אור ובני חושך (ידין) 15, 4.

12 סרך העדה 1, 24; 2, 3.

13 ר' שם 2, 11—21. ר' גם חקרי מקרא ומגילות מדבר יהודה, י. ליוור עמ' 161—181. משיח הכהן עדיף על משיח ישראל גם לפי הנאמר בצוואת נפתלי ה, ג—ד.

14 A History of Jewish people in the time of Jesus — Emil Schürer, ר' Schoken books. N.Y. 1971. p. 14

15 ר' קדמוניות היהודים כ, י, ה. יוסף בן מתתיהו, תרגם א. שליט, מוסד ביאליק. יש להעיר שגם גראטוס, הנציב הרומי, החליף כהנים גדולים מדי שנה בשנה (ר' קדמוניות היהודים יח ב, ב).

16 ר' הכתובות היוניות של ירושלים, מ. שובה, ספר ירושלים, 1956, עמ' 362.

17 ר' סנהדרין ד, ב.

18 ר' מועד קטן, בבלי כ"ח, ע"ב.

19 ר' בן סירא ז, כט—לא (כהנא).

20 ר' יומא, בבלי, ע"א, ע"ב.

יתכן, שהעבודה, שמעמדם של הכהנים נפגע באותה תקופה, היתה אחת הסבות להקפדה היתרה שהקפידה הכת על כבודם ועל מעמדם של הכהנים. אין ספק, שיסוד הכת ע"י כהנים²¹ גרם שיובטח לכהן מקום נכבד בכת. המעמד המיוחד של הכהנים בקרב בני הכת מובן גם לאור השקפתם, שהכת עצמה היא בבחינת בית קדש²². הכת חתרה לחיי קדושה, והכהנים יותר מכל גורם אחר קשורים בשמירת הקדושה והטהרה בחיי הקהלה, יתכן שגם דבר זה מסביר את ההתייחסות המיוחדת שיש בכת לכהנים. מורי סוברת, שההערכה המיוחדת, שהעריכה הכת את הכהנים, באה בין השאר עקב היות הכהנים גורם שדרכו יתגלה רצון האל²³. אפשר, שעל הנטייה בכת להעלות את ערך הכהן השפיעה גם המגמה של בני הכת לפעול בנגוד למעשי מתנגדיהם הפרושים, שבקשו להרים את מעלת החכם על פני הכהן ולצמצם את תחום הסמכות של הכהנים²⁴. מגמה זו של הפרושים נכרה לכל אורך המאבק הקשה, שנהלו הפרושים בכהנים הצדוקים, מימי סוף מלכות ינאי עד עלות הורדוס לשלטון. בראש מאבק זה עמד שמעון בן שטח, שלו היתה סמכות שלטון רחבה לאחר מות המלך ינאי. במצוותו הורחקו מעבודה במקדש מתנגדיו הכהנים הצדוקים מבית יהויריב²⁵. הכהנים יכלו להמשיך לשרת בבית המקדש רק אם הם הביעו נכונות לפעול בהתאם לדעת הפרושים. יוסף בן מתתיהו מספר שכהנים שהיו "מגיעים לשלטון (בבית המקדש) הם נוהגים שלא מדעת וגם מאונס לפי מה שיאמר הפרושי שאם לא כן לא היו הממונים סובלים אותם"²⁶.

הפרושים פעלו לצמצום תחום פעולתם של הכהנים. שמעון בן שטח הפריד, לדעת ב"צ לוריא, את הגזית מהפרהדרין כדי להרחיק את הכהנים מעניני הלכה ומשפט. הכהנים לא היו עוד קובעים הלכה בהלכות בית המקדש, אלא הם היו חייבים לציית לפרושים ולפעול בבית המקדש על פי ההלכה הפרושית²⁷.

21 The Ancient Library of Qumran. Frank Cross. Anchor Books. N.Y. 7 1961. pp. 128—129.

22 ר' סרך היתד 8, 5—6; 9, 6. ר' גם מאמרו של פלוטר כת מדבר יהודה והשקפותיה, "ציון", שנה יט, תשי"ד.

23 The Dead Scrolls and the early Church. L. Mowry University of Notre 64 Dam Press, 1966' p.

24 ר' תולדות ההלכה, מאת רב צעיר, ניו יורק תשי"א, חלק ד, עמ' 201. הפרושים הטילו חובת מחצית השקל על כל בני העם וקבעו את המעמדות של הישראלים כדי להבליט, שהכהנים אינם אלא שליחי העם. ר' גם המקדש בתקופת בית שני, ש. ספראי, "עיונים", כה, תשי"ט, עמ' לה. 25 הסנהדרין הגדולה, שדגה בכהונה (ר' משנה מידות ה', ד) לא טפלה, לדעת ב"צ לוריא, בהרחקת כהנים מתיונים אלא בהדחתם של כהנים צדוקים ממקורבי ינאי (ר' ספרו מינאי עד הורדוס, החברה לחקר המקרא בישראל, ע"י הוצאת קרית ספר בע"מ, ירושלים, תשל"ה, עמ' 150).

26 ר' קדמוניות יה, א, ד. דברי אבטליון: "חכמים זוהרו בהריכם שמא תחובו חובת גלות וכו'" (אבות א', יא) — הם, לדעת ב"צ לוריא, דברי הזהרה שמוזתר אבטליון את תלמידיו שלא ינהו אחר תורת הצדוקים פן תגור עליהם גלות אל ערבות יריחו ואל מדבר יהודה (ר' ספרו מינאי עד הורדוס, עמ' 151).

27 ר' ספרו הנ"ל, עמ' 155.

[4] ברוך שרביט

צדוקי שהתקינ את הקטורת מבחוץ²⁸, וכגון משפחת בית צריפה, שסרבה לקבל מרות הפרושים ולפיכך הורחקה מן העבודה בבית המקדש²⁹. לאור הנאמר לעיל אודות מעלת הכהנים בכת מדבר יהודה יש לשאול, מה היה בפועל כוח הכהנים בכת. החברה בכת היתה בעלת אופי תיאוקרטטי. "מורה הצדק" מיסד הכת ו"דורש התורה", שהנהיג את הכת אחריו, היו — כפי שציינו לעיל — כהנים. אולם בגופים השונים שפעלו בכת היה לישראלים יצוג נכבד יותר מאשר לכהנים. בעצת היחד, שמנתה שנים, עשר חברים, שלשה היו כהנים והיתר היו ישראלים³⁰. בחבורת עשרת השופטים של הכת ארבעה היו כהנים וששה היו ישראלים³¹. בעלי התפקידים המנהליים היו: "האיש הפקיד בראש הרבים" (סרך היחד 6, 14) ו"האיש המבקר על מלאכת הרבים" (סרך היחד 6, 19—20). בכתבי הכת לא צויין שהם היו כהנים. בספר ברית דמשק נאמר, כי המבקר הדריך את הכהן בפרוש התורה³². יוסף בן מתתיהו מספר שהאסיים, המזהים ע"י רוב החוקרים עם בני הכת, היו בוחרים את פקידיהם³³. מתברר אם כן, שבני הכת ייחדו לכהנים מקום נכבד מאוד בחברתם, מהטעמים שציינו לעיל, יותר משעשו זאת בני תקופתם, אולם הם לא נתנו רק בידי הכהנים את גהול עניניהם. במקרה שכהן לא היה יכול למלא את תפקידו כראוי, לא הססו בני הכת לתת לוי לפעול במקומו. וכאשר הכהן לא היה בקיא בתורת הנגע המבקר הדריכו, אך הכהן הוא אשר פסק בענין זה, כי כן צותה התורה³⁴. הכת בקשה, כנראה, להתזיר לכהונה את מעלתה ואת מעמדה בחברה, שהיו לה בעבר. קדושה יתרה יש לכהונה, בה היא זוכה רק בכת: "בית קודש לישראל וסוד קודש קודשים לאהרון"³⁵. הדגשה זו מובנת לנוכח העובדה, שהכהונה נתחללה בתקופת הכת ע"י הכהנים ששמשו בקדש. בצוואת לוי נאמר: "ואת הכהונה תחללו ואת הקרבנות תטמאו"³⁶. בימי שלטון החשמונאים הכהונה היתה טפלה למלוכה. דבר זה פגע בקדושת הכהונה. הפרושים מסבה זו בקשו להפריד

28 ר' יומא י"ט, ע"ב. ור' דברי ב"צ לוריא בענין זה בספרו הנ"ל בעמ' 165.

29 ר' בספרו הנ"ל של ב"צ לוריא בעמ' 169.

30 ר' סרך היחד 8, 1. ליכט סובר, שעצת היחד לא היתה אלא הגוף הקטן ביותר של החבורה שכונה כן. ר' ספרו מגילת הסרכים, מוסד ביאליק, תשכ"ה, עמ' 167. וורמס סובר שעצת היחד היתה קבוצה מנהיגה בכת, ר' The Dead Sea Scrolls in English G. Vermes, Penguin Books, 1966, p. 27. כן סובר אלגרו, ר' The Dead Sea Scrolls. J. M. Allegro. A Pelican Book, 1976, p. 103. לדעת מיליק, עצת היחד כללה שנים עשר ישראלים, שייצגו את שנים עשר השבטים, ושלשה כהנים, ושייצגו את שלש משפחות הכהנים. ר' Ten Years of Discovery in the Wilderness of Juddaea' J. T. Milik, S. C. M. Press L.T.D. London 1959, p. 100.

31 ר' ברית דמשק 10, 4—6.

32 ר' שם 13, 5—6.

33 במלחמות היהודים ב, ה, ג נאמר: "והפקידים על רכושם נבחרים בידי כל חבריהם, וכן גם הממנים על כל דבר נבחרים על דעת כולם".

34 ר' ברית דמשק 13, 3—7.

35 ר' סרך היחד 8, 5—6. ר' גם 8, 9—10. ר' דברי הימים א' כ"ג, יג.

36 ר' צוואת לוי טז, א. ר' גם יד—יז. גם יוסף בן מתתיהו מדבר על חטאים, שחטאו הכהנים בזמנו (ר' קדמוניות היהודים כ, ה, ח).

הכהן בכת מדבר יהודה

[5]

את הכהונה מן המלוכה³⁷. מנוי הכהנים הגדולים ע"י הורדוס ואח"כ ע"י הרומים פגע בקדושת הכהונה. דרך מנוי הכהנים הגדולים שהנהיג הורדוס היה, לדעת אלון, טובע במטבע הלניסטי³⁸. מעשי הכהנים³⁹ הביאו לדעת הכת לחלול כהונתם, משום כך, כנראה, נמנעו בני הכת להביא קרבנות לבית הקדש⁴⁰, ומשום כך נטש ריב בין הכת לכהנים ששרתו במקדש. בכתבי הכת שומעים על מאבק שהיה בין "מורה הצדק" ו"הכהן הרשע": "ולוא יצא לנצח משפט כי רשע מכתיר את הצדיק פשרו הרשע הוא הכהן הרשע והצדיק הוא מורה הצדק על כן יצא המשפט מעוקל"⁴¹.

צמצום תחום פעולתם של הכהנים פגע ביוקרת הכהונה. באותה תקופה הוראת התורה, שהיתה אחד התפקידים החשובים של הכהנים, יצא מרשותם ונכנסה לרשות הסופרים⁴².

נראה, שהיתה בכת מגמה להשיב לכהנים את כל התפקידים שמלאו בעבר. העה זאת מתקבלת לאור בדיקת התפקידים שמלאו הכהנים בכת. יתכן, שאין זה מקרה שמכלל התפקידים שמלא הכהן בכת ההוראה היא התפקיד המודגש ביותר. בברכה לכהן הראש תפקיד זה הוא שהוזכר: "ולהאיר פני רבים בתורתכה"⁴³. הוא צויין גם בדברי הברכה לבני צדוק הכהנים: "ולהורתם כאשר צוה"⁴⁴. "מורה הצדק" ו"דורש התורה" שהנם הכנויים של מנהיגי הכת, שהיו כהנים, קשורים בתפקיד ההוראה. יש לציין, שגם לפי המקרא ההוראה היתה אחד התפקידים החשובים ביותר של הכהנים⁴⁵.

ברכת הקהל היתה תפקיד נוסף של הכהן בכת. בטקס המעבר בברית הכהנים "מברכים את כול אנשי גורל אל ההולכים תמים בכול דרכיו ואומרים: יברכה בכול טוב וישמורכה מכול רע ויאר לבכה בשכל חיים ויחונכה בדעת עולמים וישא פני חסדיו לכה לשלום עולמים"⁴⁶. ברכה זו מיוסדת על ברכת הכהנים הנזכרת בכמדבר ו', כד—כו. הכהן בכת הוא שהחליט על טומאה במקרה של

37 ר' קדמוניות היהודים יג, ט, ה. ר' גם תולדות ההלכה, רב צעיר. חלק ה, עמ' 128—132. ב"צ לוריא סובר ששמעון בן שטח הכניס תוספת בתפילת כוה"ג ביו"ב, הנוגעת להפרדת הכהונה מן המלוכה (ר' ספרו מינאי עד הורדוס, עמ' 216—224).

38 ר' ספרו מתקרים בתולדות ישראל, הוצאת הקבוץ המאוחד, תשכ"ו, עמ' 48—67.

39 ר' צוזאת לוי יד, ה—ח; טו, א.

40 ר' סרך היחד 9, 4—5. ר' גם ברית דמשק 3, 20—4, 2; 6, 11—14. פילון אומר על האסיים כי "תחת לזבח זבחי קודש ישאפו לקדושת הלב והמחשבה". ר' על חרות הצדיק 75—91, תרגם מ. שטיין. ר' גם קדמוניות היהודים ית, א, ה.

41 ר' פשר הבקוק א, 12—15.

42 ר' תולדות ההלכה, רב צעיר, חלק ג, עמ' 79—81. בהוריות י"ג, ע"א, נאמר כי ממור תלמיד חכם קודם במעלה לכהן גדול עם הארץ. והיו אומר כי במשך הזמן הקרבת הקרבנות נעשתה הפעולה העיקרית של הכהנים. ר' ספרו, Ancient Israel, Volume II; M. C. Graw, Hill book Company, 1965, p. 356.

43 ר' סרך הברכות 4, 28.

44 ר' שם 3, 24.

45 ר' למשל ויקרא י, יא; דברים ל"ג, י; ירמיה י"ח, יח; יח; יחזקאל מ"ד, כג; מלאכי ב', ז.

46 ר' סרך היחד 2, 4—2.

[6]

ברוך שרביט

נגע⁴⁷ וזאת בהתאם לנאמר בתורה⁴⁸. חלק היה לכהני הכת במערכת המשפט. מכלל עשרת שופטי העדה היו ארבעה "למטה לוי ואהרון"⁴⁹. גם במקרא נאמר שכהנים שמשו כשופטים בצד שופטים שאינם כהנים⁵⁰.

בעת מלחמה היו לכהנים תפקידים מיוחדים. מחובת "כהן הראש" למלא בעת מלחמת בני אור בבני חושך את התפקידים הבאים: קריאת תפלת מועד המלחמה סמוך לשדה המערכה⁵¹, חזוק ידי הלוחמים לאחר נפילת אנשי הבינים בקרב⁵², תפלה לנס עם תחילת הרדיפה אחרי הכתיים בפתיחת הקרב השביעי⁵³, נהול טקס הברכה והקללה לאחר מפלת בני חושך⁵⁴. נהול ההודיה הכללית לאחר הנצחון⁵⁵. "כהן החרוץ למועד נקם" היה מחזק את ידי הלוחמים לפני הקרב⁵⁶. כהן זה וששה כהנים אחרים תקעו בעת הקרב בחצוצרות⁵⁷. יש לציין, שגם לפי הנאמר בתורה היה זה מתפקיד הכהנים לתקע בחצוצרות⁵⁸.

כהני הכת לא לקחו חלק בהקרבת הקרבנות במקדש, משום שהכהנים ששרתו בזמנם במקדש, שהיו לדעת הכת, בלתי כשרים טמאו את המזבח, ומשום שעבודת המקדש לא היתה בהתאם לחוקי התורה, לפי פרושה של הכת⁵⁹. אולם בעתיד, כאשר גורמים אלה לא יהיו, כהני הכת ישרתו במקדש⁶⁰.

תפקיד נוסף של הכהנים בבית המקדש, אשר לא מלאו כהני הכת, היה השמירה בבית המקדש⁶¹.

הסקירה של תפקידי הכהנים, שהובאה לעיל, מורה שכהני הכת מלאו את כל התפקידים שיחדה להם התורה פרט לעבודה בבית המקדש, אותה ימלאו בעתיד. נמצא, שבני הכת נבדלו מבני תקופתם גם ביחסם לכהונה. במסגרת הכת נשמר המעמד הרם של הכהנים, שהיה להם בעבר ואשר נפגע, כפי שראינו לעיל,

47 ר' ברית דמשק 13, 4-7.

48 ר' ויקרא י"ג, א-ב.

49 ר' ברית דמשק 10, 4-6.

50 ר' ספר דברים י"ז, ט; י"ט, יז. הופמן אומר, כי יש להניח, שבכל דין חמור, ובמיוחד בדיני נפשות צרפו לבית דין כהנים יודעי תורה. (ר' פרושו לספר דברים, הוצאת "נצח", ת"א, תשכ"א, כרך ב, עמ' שט). יש לציין, שיהושפט מנה שופטים מן הכהנים ומנכבדי ישראל. (ר' דברי הימים ב' י"ט, ה-יא).

51 ר' מלחמת בני אור בבני חושך 15, 4-5.

52 ר' שם 16, 11-17, 9.

53 ר' שם 18, 9-19, 8.

54 ר' שם 12, 6-13, 6.

55 ר' שם 14, 3-15.

56 ר' שם 15, 6-16, 1. בספר דברים כ', ב-ד מדובר על כהן המחזק את ידי הלוחמים בקרבם למלחמה. הוא מכונה ע"י חכמינו בשם: "כהן משוח מלחמה" (ר' סוטה מ"ב, א).

57 ר' מלחמת בני אור בבני חושך 7, 8-14.

58 ר' במדבר י"א, א-י; ל"א, ו; דברי הימים ב' י"ג, יב.

59 ר' ברית דמשק 6, 11-14.

60 ר' מלחמת בני אור בבני חושך 2, 5. ור' דבריו של דין בספרו מגילת מלחמת בני אור בכני חושך, עמ' 181-184.

61 במסכת תמיד א', א, נאמר כי בשלשה מקומות היו כהנים שומרים בבית המקדש. ר' גם מסכת מדות א', א, אין אנו שומעים בכתבי הכת שכהניה מלאו תפקיד זה.

הכהן בכת מדבר יהודה

[7]

באותה תקופה. בכת מלאו הכהנים את כל התפקידים שנקבעו להם ע"י התורה, ואף ראינו שחלה הרחבה במלוי התפקידים של הכהן בעת מלחמה. בשעה שבתקופת הכת חל צמצום בהיקף התפקידים של הכהן. באותם הימים בלט יחודה של הכת גם בכך שכהניה לא השתתפו בהקרבת קרבנות, פעולה פולחנית שבני התקופה יחסו לה חשיבות רבה, כפי שמעידים המקורות המתיחסים לאותה תקופה.⁶²

יש לציין, שגם כאשר כהני הכת יקחו חלק בעבודה הפולחנית במקדש נוהלי עבודתם יהיו שונים מהמקובל: כהני הכת ישרתו במקדש בעשרים ושש משמרות ולא בעשרים וארבע משמרות, כפי שקבעו חכמים.⁶³

ענין נוסף נמצא בכתבי הכת, הנוגע לכהנים, שהיה שונה, כנראה, מהמקובל בזמן הכת. לפי תורת הכת, "כל אבדה (מצ)את ואין לה בעלים והיתה לכהנים כי לא ידע מוצאה את משפטה אם לא נמצא לה בעלים הם ישמרו"⁶⁴. בתורה נאמר⁶⁵ כי המוצא אבדה חייב לשמרה עד אשר ימצאו בעליה, וחז"ל אמרו⁶⁶, שהמוצא אבדה חייב להכריז על המציאה, כדי שיבואו הבעלים לקחתה לפי סמנים.

מקורות מתקופת בית שני מראים כי בעידן זה גבר המאבק בין הכהנים ללוויים. דבריו של בעל ספר דברי הימים על תפקיד הלוויים משמשים, לדעת דה-וו, עדות להשפעה ההולכת וגוברת של הלוויים בימי בית שני⁶⁷. התקנה המיוחסת ליוחנן הורקנוס החשמונאי בענין הדמאי באה, לדעת רב צעיר⁶⁸, להחליש את כוחם של הלוויים. יוסף בן מתתיהו מספר⁶⁹, כי בימי אגריפס הלוויים "פתו את המלך שיושיב סנהדרין ויתן להם רשות ללבוש בגד בדומה לכהנים. הם טענו שיאה לימי מלכותו שיעשה בהם חדוש, שבזכותו יזכר. דרישתם זו נתמלאה".

62 בבבא קמא פ"ב, ע"ב נאמר: "כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבפנים ואריסטובולוס מבחוץ, ובכל יום היו משללים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים. היה שם זקן אחר, שהיה מכיר בחכמת יונית אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם. למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפורניו בחומה ונוהעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". יוסף בן מתתיהו מספר, כי הכהנים "לא הפסיקו את הקרבנות אפילו בשעת הדחק של התקפות". (קדמוניות יד, ד, ג (שליט). מוסיף יוסף בן מתתיהו ומספר, כי פומפיוס לאחר שתזר לירושלים "גזר על שמי בית המקדש לטהרו ולהקריב לאלהים את הקרבנות כחוק" (שם, שם, ד, ד). ר' מאמרו של ב"צ לוריא הכהנים בעבודתם, סיני, תשרי-אדר, תשל"א.

63 נאמר במלחמת בני אור בבני חושן 2, 2: "וראשי המשמרות ששה ועשרים במשמרותם ישרתו". מספר זה של משמרות מותאם ללוח, המיוחד של הכת, שלפני התחלקה השנה לחמשים ושנים שבועות.

64 ר' בריית דמשק, 9, 14-16.

65 ר' דברים כ"ב, ב-ג.

66 ר' משנה בבא מציעא ב', א.

67 ר' ספרו: Ancient Israel, Volume II, pp. 391-394.

68 ר' ספרו תולדות ההלכה, חלק ד, עמ' 183-185. וויס מעלה סברה אחרת ביחס לתקנה זו של יוחנן כהן גדול (ר' ספרו דור דור ודורשיו, וילנא, תרע"א, עמ' 118).

69 ר' קדמוניות כ, ט, ו. יוסף בן מתתיהו, שהיה כהן, ראה בהסכמת המלך עבירה חמורה, שכן הוא אמר לאחר הזכר המעשה: "כל זה סתר את חוקי האבות, ולאחר שעברו עליהם אי אפשר היה עוד להמלט מן העונש".

[8]

ברוך שרביט

מן הראוי לראות אם בכתבי הכת יש הד למאבק זה בין הכהנים ללויים, ואם הכת נקטה עמדה משלה לגבי הבעיה בדבר תחום פעולתם של הלויים ומעמדם. בכתבי הכת אנו שומעים על הבחנה בין הכהנים ללויים ביחס למעמדם וביתם לתפקידיהם, בעקר במגילת מלחמת בני אור ובני חושך. בהזכר בה השכבות השונות שבכת, מצוינים תחלה הכהנים אתריהם נזכרים הלויים ואחריהם כל אנשי הסרך⁷⁰. יש לציין, שגם בספר ברית המשק נמצא דרוג דומה⁷¹: "וסרך מושב כל המחנות יפקדו כלם בשמותיהם (הכהנים) לראשונה והלויים שנים ובני ישראל שלשתם והגר רביע". בסרך היחד פעם נזכרים הלויים אחת הכהנים⁷². ופעם נזכרים הזקנים במקום הלויים⁷³. לאור זאת יש להניח, שהכת יעדה ללוי מקום פחות נכבד מאשר לכהנים. דבר זה נלמד גם מהנאמר בכתבי הכת על התפקידים של הלויים. בעת טקס המעבר בברית הכהנים "מברכים את כול אנשי גורל אל", "והלויים מקללים את כול אנשי גורל בליעל"⁷⁴. בעת מלחמת בני אור ובני חושך שבעה לויים תוקעים בשופרות היובל ושלושה לויים משמשים בתפקיד של שוטרים⁷⁵. ואלו מתפקיד הכהנים, כפי שראינו לעיל, לערוך בעת המלחמה את התפלות, לחזק את ידי הלוחמים ולתקע בחצוצרות. בספר ברית דמשק נאמר, שבחבורה של עשרה אנשים הכהן יורה תורה, ואם אין הוא "בחון בכל אלה" יורה במקומו לוי הבקיא בכך⁷⁶. וורמס סובר שהמבקר, שמלא תפקיד נכבד בכת, היה לוי. הוא כונה לדעתו, בכתבי הכת גם בשם משכיל⁷⁷.

נמצא, שחלקם של הלויים בחיי הכת לא היה נכבד, כפי שנכבד היה חלקם של הכהנים. מעמדם של האחרונים היה רם משל הלויים, אולם הכת לא נמנעה למנות לוי כמורה הוראה במקום הכהן, כשזה לא היה מוכשר לכך. דבר זה ראוי לתשומת לב מיוחדת לנוכח העובדה, שכהנים יסדו את הכת והם עמדו, למעשה, בראשה. קשה לומר בודאות, אם יש בכך הד להתגברות כוחם של הלויים באותה תקופה.

70 ר' מלחמת בני אור ובני חושך 15, 4; ר' גם 2, 1—3; 5, 13; 1, 19, 11.

71 ר' ברית דמשק 14, 3—4.

72 ר' סרך היחד 2, 19—20.

73 ר' שם 6, 8—9.

74 ר' שם 2, 2, 5.

75 ר' מלחמת בני אור ובני חושך 7, 13. גם בדברי הימים א' כ"ג, ה, ובדברי הימים ב' ל"ד, יג, ושומעים, שהלויים מלאו תפקיד של שוטרים. ידין מפנה את תשומת הלב שביהושע ו', ה, מסופר, ששבעה כהנים תקעו בשופרות בעת כבוש יריחו (ר' ספרו מגילת מלחמת בני אור בני חושך עמ' 304).

76 ר' ברית דמשק 13, 3—4. ראוי לציין, שבמגילת הסרכים התואר "בני צדוק" מיוחס לכהני הכת (ר' סרך היחד 5, 2, 9; סרך העדה 1, 24; 2, 3; סרך הברכות 3, 22), ואלו בספר ברית דמשק הוא מיוחס לכלל בני העדה (4, 3—4). עובדה זו והעובדה, שהזכרה לעיל בענין הלוי הממלא את מקום הכהן, המובאת אף היא בספר ברית דמשק, מורות, כנראה, על התנגדות שהיתה בקרב חוגים מסוימים בכת להגמוניה של הכהנים.

77 ר' ספרו: 'The Dead Sea Scrolls in English, pp. 24—25